

Західнополіські власні імена-омоніми

Роботу виконано в Західнополіському ономастико-діалектологічному центрі ВНУ ім. Лесі Українки

У статті проаналізовано західнополіські імена-омоніми, які відповідають двом і більше офіційним іменам, та встановлено, якими способами вони утворені.

Ключові слова: власні імена, імена-омоніми, способи словотвору.

Нестерчук О. Г. Західнополіські собствение имена-омонимы. В статье анализируются западнополіські имена-омонимы, которые отвечают двум и больше официальным именам, и исследуется, какими способами они образованы.

Ключевые слова: собствение имена, имена-омонимы, способы образования.

Nesterchuk O. G. Zakhidnopoliski Proper Names-Homonims. It is analysed in the article zakhidnopoliski names-homonims, which answer two and anymore to the official names, and it is set, what methods of word-formation they are formed.

Key words: proper names, names-homonims, article, composing.

Основу українського іменника складають імена християнського календаря, що запозичені в інших народів разом із прийняттям християнства у X ст. Ці імена, зафіксовані у спеціальних церковних книгах відповідно до кожного дня року, ставали базою для надання імені під час хрещення новонародженого. Вони різного походження: давньоєврейського, грецького, латинського, скандинавського, але серед них є і слов'янські, переважно складні, з компонентами *-слав*, *-мир*, *-волод*, а також деякі язичницькі.

У недавні часи, коли церква була відокремлена від держави, батьки могли самі вибирати імена дітям, тому в українській іменнік увійшли західноєвропейські найменування, а деяку частину було “штучно” створено на догоду радянській політиці (*Владлен*, *Майя*, *Нінель*, *Піонія* й ін.).

Постановка наукової проблеми та її значення. Кожне офіційне ім'я має певну кількість розмовних варіантів, їхнє творення відбиває особливості деривації народної мови, хоча бувають й оригінальні утворення. Найчастіше варіанти виникають усиченням повного офіційного імені та / або додаванням суфіксів. Саме під час такого творення від різних повних імен виникають однакові за звучанням, але різні за походженням варіанти імен, які ми й іменуємо варіантами-омонімами. Зауважимо, що не раз нам траплялося, коли *Ганну* іменують *Галею*, а *Олексія* – *Льонею*.

Мета нашого дослідження – виявити імена-омоніми серед мешканців Західного Полісся та простежити, чому вони почали звучати однаково. Наскільки нам відомо, ця тема в україністиці ще не була предметом спеціального аналізу.

Матеріалом для дослідження послуговували власні записи автора та варіанти, уміщені у “Словнику варіантів власних імен північно-західної України”.

Завдання дослідження – з'ясувати, скільком офіційним іменам відповідає один варіант імені, та проаналізувати, яким способом їх утворено.

Виклад основного матеріалу.

Варіанти чоловічих імен, утворені від кількох офіційних імен

<i>Ал'ік</i> <i>Алик</i> < Олег, Олександр, Олексій	<i>Мацук</i> , <i>Мац'ко</i> < Максим, Матвій
<i>Ал'оха</i> , <i>Ал'оша</i> < Олег, Олексій	<i>Мір'ік</i> , <i>Мир'ко</i> < Любомир, Мирон, Мирослав
<i>Бор'а</i> , <i>Борчик</i> < Борис, Борислав	<i>Мир'ос'</i> < Мирон, Мирослав
<i>В'ен'а</i> < Веніамін, Євгеній	<i>Миш'ко</i> < Микола, Михайло
<i>В'етал'</i> , <i>В'ім'ік</i> , <i>В'ім'а</i> , <i>В'ім'ок</i> , <i>В'ім'ул'а</i> , <i>В'іцук</i> < Віктор, Віталій	<i>Ол'есик</i> < Олексій, Олесь
<i>Вал'а</i> < Валентин і Валерій	<i>Р'ома</i> < Єфрем, Роман
<i>Вал'ік</i> < Валентин, Валер'ян	<i>Р'ос'а</i> < Ростислав, Руслан, Юрій
<i>Ген'а</i> < Геннадій, Євген	<i>Р'ігор</i> , <i>Р'игор'ко</i> < Георгій, Григорій
<i>Ген'о</i> < Андрій, Геннадій	<i>Р'ун'а</i> < Руслан, Юрій
<i>Ген'ик</i> < Геннадій, Євген	<i>Р'ул'ік</i> < Ростислав, Руслан,
<i>Гор'а</i> < Георгій, Григорій, Ігор	<i>С'єва</i> < Овсій, Олександр
<i>Дан'а</i> < Богдан, Данило, Денис	<i>Савка</i> < Олександр, Сава
<i>Дас'ік</i> < Адам, Богдан	<i>Сá'ко</i> < Арсеній, Олександр
<i>Дем'ко</i> < Дем'ян, Дмитро	<i>Сáник</i> , <i>Сáн'о</i> , <i>Сáнчик</i> < Олександр, Руслан
<i>Жора</i> < Георгій, Григорій, Євген	<i>Сен'а</i> < Арсеній, Олександр
<i>Зен'ик</i> , <i>Зен'у</i> < Зенон, Зиновій	<i>Слáва</i> , <i>Слáвко</i> , <i>Слáвц'о</i> < Борислав, Владислав, В'ячеслав, Мирослав, Ростислав, Святослав, Станіслав, Ярослав
<i>Йáша</i> < Яків, Ярослав	<i>Стéна</i> < Остап, Степан,
<i>Йу'зик</i> < Юзеф, Юрій	<i>Стас</i> , <i>Стáс'ік</i> , <i>Стах</i> < Євстахій, Остап, Станіслав
<i>Л'ова</i> < Левко, Леонід, Олексій	<i>Тол'ік</i> < Анатолій, Галактіон
<i>Л'ол'ік</i> < Анатолій, Валерій, Леонід, Олег, Олексій	<i>Тóма</i> < Артем, Тимофій
<i>Л'он'а</i> , <i>Л'он'ка</i> < Леонід, Леонтій, Олексій	<i>Тос'ік</i> < Анатолій, Антон
<i>Лáврик</i> , <i>Лáвричок</i> < Лаврін, Лавро	<i>Тод'ор</i> < Теодор, Федір
<i>Лер'ик</i> , <i>Л'єрка</i> < Валерій, Валер'ян	<i>Тод'ос</i> < Федір, Феодосій
<i>Лев</i> , <i>Левчик</i> , <i>Лео</i> < Левко, Леонід	<i>Ф'іл'а</i> , <i>Ф'іл'о</i> < Пилип, Филімон
<i>Лес'</i> , <i>Лес'ик</i> < Олег, Олександр, Олексій, Олесь	<i>Ф'іма</i> < Феодосій, Юхим
<i>М'ім'а</i> <i>Мім'а</i> < Віталій, Дмитро, Микита, Митрофан	<i>Фед'а</i> , <i>Фед'ка</i> , <i>Федур</i> < Федір, Феодосій
<i>М'ітик</i> < Віталій, Дмитро, Митрофан	<i>Хом'ко</i> < Хома і Юхим
<i>Мар'чик</i> < Маркіян, Марко, Мар'ян	<i>Шу'ра</i> < Олександр, Олесь

Виявлені чоловічі імена-омоніми походять здебільшого від двох офіційних імен (у наших записах таких фіксацій 23), хоч є від трьох (11 фіксацій) і навіть від більшої кількості імен (4 фіксації).

Зазначимо, що в записах знаходимо такі варіанти, що однозвучні з повними іменами: *Лáзар* < Назар, *Мáрко* < Маркіян і Мар'ян, *Руслáн* < Ростислав, *Фед'от* < Феодосій, *Хомá* < Юхим.

Ці імена-омоніми утворені різними способами.

При суфіксальному способі словотвору використано такі суфікси, які здебільшого додані до усиченних імен:

-ик: *М'ітик* < Мітя, *Ол'есик* < Олесь, *Сáник* < Саньо, *Ген'ик* < Гена, *Лес'ик* < Лесь;

-ік: *Стáс'ік* < Стас, *Вал'ік* < Валя;

-к-о: *Мац'ко* < Мацук, *Р'игор'ко* < Ригор, *Сáн'ко* < Саньо, *Слáвко* < Слава, *Хом'ко* < Хома;

-к-а: *Л'он'ка* < Ляоня, *Сáвка* < Сава, *Фед'ка* < Федя, *В'ім'ка* < Вітя;

-ул'-а: *В'ім'ул'а* < Вітя;

-ц'-о: *Слáвц'о* < Слава;

-чик: *Левчик* < Лев, *Борчик* < Боря, *Сáнчик* < Саньо.

Значну частину омонімів утворено **способом усичення:** *Ал'ік* || *Алик* < Олександр (розм. Ал'іксáндр) і Олексій (розм. Ал'екс'ей), *Бор'а* < Борис і Борислав, *Вал'а* < Валентин і Валер'ян, *В'етал'*, *В'ім'а* < Віктор і Віталій, *Ген'а*, *Ген'о* < Геннадій і Євген, *Гор'а* < Ігор, *Дан'а* < Богдан, Данило і Денис, *Зен'у* < Зенон і Зиновій, *Лев*, *Лео* < Левко і Леонід, *Лес'* < Олег, Олександр, Олексій і Олесь, *Л'он'а* < Леонід, Леонтій, *М'ім'а* || *Мім'а* < Дмитро, Микита і Митрофан, *Р'ігор* < Григорій, *Р'ома* < Єфрем і Роман, *Р'ос'а* < Ростислав, *Р'ун'а* < Руслан, *Сáн'о* < Олександр і Рувлан, *Сен'а* < Арсеній і Олександр, *Слáва* < Борислав, Владислав, В'ячеслав, Мирослав, Ростислав, Святослав, Станіслав і Ярослав, *Стас* < Євстахій, Остап і Станіслав, *Стах* < Євстахій, *Стéна* < Остап і Степан, *Тод'ор* < Теодор, *Тод'ос* < Феодосій, *Тóма* < Артем і Тимофій, *Фед'а* < Федір і Феодосій, *Ф'іл'а*, *Ф'іл'о* < Пилип і Филімон, *Ф'іма* < Юхим, *Йáша* < Яків і Ярослав.

Усічено-суфіксальним способом утворено варіанти з такими суфіксами:

- ик: *Зѐник* < Зенон і Зиновій, *Лáрик* < Лаврін, Лавро, *Л'ѐрик* < Валерій і Валер'ян, *Й'ўзик* < Юзеф;
- ік: *Дáс'ік* < Адасік, Богдасік; *Мір'ік* < Любомир, Мирон, Мирослав, *Р'ўсл'ік* < Ростислав, Руслан, *Т'ос'ік* < Антосік;
- к-а: *Л'ѐрка* < Валерій, Валер'ян;
- к-о: *Дѐмко* < Дем'ян і Дмитро, *Мишк'о* < Микола і Михайло, *Хомк'о* < Юхим;
- ок: *В'ім'ок* < Віктор, Віталій;
- ос': *Мир'ос'* < Мирон і Мирослав;
- ур: *Фѐдур* < Феодосій;
- цик: *В'іцик* < Віктор і Віталій, *Мáцик* < Максим і Матвій;
- чик: *Мáрчик* < Маркіян, Марко і Мар'ян;
- ш-а: *Г'оша* < Георгій, Григорій і Ігор.

Варіанти-омоніми жіночих власних імен Західного Полісся

<i>А́л'а</i> , <i>А́л'ка</i> , <i>Ал'ус'а</i> < Аліна й Алла	<i>Ман'о́ха</i> < Марія, Меланія
<i>А́с'а</i> < Анастасія і Ганна	<i>Мар'іс'а</i> , <i>Маруся</i> , <i>Марушка</i> , <i>Мар'ўха</i> , <i>Мáн'а</i> , <i>Мáша</i> < Мари- на, Марія
<i>В'іта</i> , <i>В'ітка</i> , <i>В'іточка</i> , <i>В'іту́л'а</i> < Вікторія,	<i>Март'о́ха</i> , <i>Март'о́шка</i> < Márта, Марфа
Віталія, Віталіна	<i>Мелáнка</i> < Меланія, Мелітина
<i>Гáн'ка</i> < Анісія, Галя, Ганна	<i>М'і́л'а</i> < Емілія, Каміла, Людмила, Меланія, Мелітина
<i>Дáна</i> < Богдана, Дани́ла, Діана	<i>М'ус'а</i> < Марина, Марія, Мирослава
<i>Д'ус'а</i> < Богдана, Дарина, Домна, Євдокія	<i>Нел'ў́н'а</i> , <i>Нел'ў́с'а</i> < Анжела, Неля
<i>Д'ун'а</i> < Дарина, Домна, Євдокія	<i>Н'о́на</i> < Аліна, Антоніна
<i>Жѐн'а</i> < Євгенія, Зіна́йда	<i>Н'ус'а</i> < Анастасія, Анісія, Ганна
<i>Зор'інка</i> < Зорина, Зоряна,	<i>Ол'ў́с'а</i> < Лариса, Оля
<i>З'ос'ка</i> < Зіна́йда, Зоряна, Зоя	<i>Р'і́на</i> < Каріна, Катерина
<i>Йѐвка</i> < Єва, Євгенія, Євдокія,	<i>Р'ў́с'а</i> < Ірина, Руслана
<i>Й'івка</i> < Єва, Євдокія	<i>Слáва</i> , <i>Слáвц'а</i> < Броніслава й Мирослава
<i>Кул'і́на</i> < Акулина, Калина	<i>С'о́н'а</i> < Зоя, Софія
<i>Л'і́л'а</i> < Ліана, Лідія і Лілія,	<i>Т'і́на</i> < Антоніна, Валентина, Наталія
<i>Л'і́на</i> < Аліна, Ангеліна, Аполінарія, Ліана	<i>Т'ос'ка</i> < Антоніна, Вікторія
<i>Л'ў́да</i> < Лідія, Людмила	<i>Т'ў́с'а</i> , <i>Т'ў́сен'ка</i> , <i>Т'ў́сечка</i> < Анастасія, Маргарита, Марта, Наталія
<i>Л'ў́с'а</i> < Лідія, Любов, Людмила	<i>Ш'ў́ра</i> < Лариса, Олександра
<i>Л'ў́ц'а</i> < Лукерія, Лукія	<i>Й'áс'а</i> , <i>Й'áсочка</i> < Іванна, Ярослава
<i>Малáшка</i> < Меланія, Мелітина	
<i>Мáн'а</i> < Марія, Мар'яна, Меланія	

Жіночі імена-омоніми походять, як і чоловічі, здебільшого від двох офіційних імен (у наших записах таких фіксацій 23), хоч є від трьох (12) і від більшої кількості (4 фіксації).

Однозвучними з офіційними іменами є такі варіанти імен: *Кал'і́на* < Кулина, *Лѐс'а*, *Лѐс'ў́н'а*, *Лѐс'ў́ха* < Леся.

Варіанти імен, утворені суфіксальним способом за допомогою таких суфіксів:

- к-а: *А́л'ка* < Аля, *В'ітка* < Віта, *Гáн'ка* < Ганна, *Зор'інка* < Зорина і Зоряна, *Йѐвка* < Єва;
- н'-а: *С'о́н'а* < Зоя і Софія;
- ох-а: *Ман'о́ха* < Маня, *Март'о́ха* < Марта;
- очк-а: *В'іточка* < Віта;
- ошк-а: *Март'о́шка* < Марта;
- ул'-а: *В'іту́л'а* < Віта;
- ун'-а: *Нел'ў́н'а* < Неля;
- ус'-а: *Ал'ў́с'а* < Алла, *Лѐс'ў́н'а* < Леся, *Нел'ў́с'а* < Неля, *Ол'ў́с'а* < Оля;
- ух-а: *Лѐс'ў́ха* < Леся;
- ц'-а: *Слáвц'а* < Слава.

Варіанти імен, утворені способом усічення: *А́л'а* < Аліна і Алла, *А́с'а* < Анастасія, *В'іта* < Вікторія, Віталія і Віталіна, *Дáна* < Богдана, Дани́ла і Діана, *Дун'а* < Даруня < Дарина, *Д'ун'а* < Дом'ун'а м Домна, *Д'ус'а* < Богдануся < Богдана, *Д'ус'а* < Дар'ус'а < Дарина, *Д'ус'а* < Дом'ус'а < Домна, *Д'ус'а* < Євдус'а < Євдокія, *Кал'і́на* < Акулина й Капітоліна, *Кул'і́на* < Акулина і Калина, *Лѐс'а* <

Лариса, *Л'їл'а* < Лілія і Лідія, *Л'їна* < Ал'їна, Ангеліна, Аполінарія і Ліана, *Л'їда* < Людмила, *М'їл'а* < Емілія, Каміла, Меланія і Мелітіна; *М'їс'а* < Маруся < Марина і Марія, *Н'їс'а* < Настуся < Анастасія, *Н'їс'а* < Ан'їс'а < Анастасія, *Н'їс'а* < Ганнуся < Ганна, *Р'їна* < Каріна і Катерина, *Р'їс'а* < Іруся < Ірина і Руслана, *С'їва* < Броніслава і Мирослава, *Т'їна* < Антоніна і Валентина, *Т'їс'ка* < Антоська < Антоніна, *Т'їс'ка* < Віктося < Вікторія, *Т'їс'а* < Настуся < Анастасія, *Т'їс'а* < Ритуся < Маргарита, *Т'їс'а* < Мартуся < Марта, *Й'їс'а* < Івася < Іванна і Ярослав.

Усічено-суфіксальним способом утворено варіанти імен із такими суфіксами:

-анк-а: *Мел'анка* < Мелітіна;

-ен'к-а: *Т'їсен'ка* < Туся;

-ечк-а: *Т'їсечка* < Туся;

-к-а: *Г'ан'ка* < Галя і Аніса (з претставним *з*);

-л'-а: *Л'їл'а* < Ліана;

-н'-а: *М'ан'а* < Марія, Мар'яна і Меланія;

-ох-а: *Мар'тоха* < Марфа;

-ошк-а: *Мар'т'ошка* < Марфа;

-с'-а: *Л'їс'а* < Любов і Людмила, *Мар'їс'а* < Марина і Марія;

-уд-а: *Л'їда* < Лідія;

-ун'-а: *Нел'їн'а* < Анжела;

-ус'-а: *Мар'їс'а* < Марина і Марія, *Нел'їс'а* < Анжела;

-ух-а: *Мар'їха* < Марина і Марія;

-ушк-а: *Мар'їшка* < Марина і Марія;

-ц'-а: *Л'їц'а* < Лукерія і Лукія;

-шк-а: *Мал'їшка* < Меланія.

Висновки. Отже, серед варіантів чоловічих імен можемо назвати такі продуктивні суфікси: **-ик, -їк, -к-о**, до непродуктивних належать суфікси **-ич-ок, -к-а, -ок, -ос', -ул'-а, -ур, -цик, -ц'-о, -чик, -ш-а**.

Для творення жіночих варіантів імен зафіксовано один продуктивний суфікс **-к-а**, до непродуктивних належать **-анк-а, -ен'к-а, -ечк-а, -л'-а, -н'-а, -ох-а, -очк-а, -ошк-а, -с'-а, -уд-а, -ул'а, -ун'-а, -ус'-а, -ух-а, -ушк-а, -ц'-а, -шк-а**.

Для творення жіночих і чоловічих варіантів імен використано спільні суфікси **-к-а, -ул'-а** (*Л'їрка* – *Г'ан'ка*, *В'їт'ул'а* < Вітя – *В'їт'ул'а* < Вітя).

Для творення чоловічих варіантів імен-омонів жителі Західного Полісся використовують 19 суфіксів, а для жіночих імен-омонімів – 26.

Література

1. Словник варіантів власних імен північно-західної України. А–Я / [упоряд. Г. Л. Аркушин]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. – 372, [2] с.

Статтю подано до редколегії
27.04.2010 р.